

מראי מקומות- בבא קמא פ"א

ללקט, מספק שמא נזרעו לבהמה, ומהכ"ת להק' מנא ידעי'. ופי' דאפשר דבאמת לא ידע הגמ' דמותר לו ללקט ועי"ז הק' מנא ידעי', אלא ר' פפא קאמר לה, להודיע לנו דבאמת יש אופן לדעת אם נזרע לאדם או לבהמה, וממילא יהי' מותר לו ללקוט בכה"ג.

(ה) **אמר רבה ב"ר הונא ונותן לו דמים ולית הלכתא כוותי- כ' הרשב"א** בהמשך הסוגיא שכל תקנות אלו בלא נתינת דמים הם (וע"ע לקמן בזה) [ויש לע', האם רבה ב"ר הונא דוקא בתקנה זו קאמר, וא"כ, מ"ש תקנה זו מכל התקנות, וצ"ע].

(ו) **בראשונה התנו שבטים זה עם זה שלא יפרוס קליעה וכו'- יש לע',** מה התנה יהושע, ומה התנו השבטים. וע' **בים של שלמה** (מ', תקנה ו') שביאר דמעיקרא תיקן יהושע שכולן מחכיין בימה של טבריא אפי' ברשתות וחרמים, אע"פ שהוא חלק של נפתלי, ורק שלא יפרוס קלע ביים, ורק אותו שבט הי' מותר להם לפרוס קלע ביים. ושוב התנו השבטים זה עם זה שאפי' הבעלים יהיו אסורים בפריסת קלע, כדי שלא יעכב העוברים ושבים בספינה, ולכן אסרו על עצמם, דהיינו שאר השבטים, שלא ילכדו דגים ברשת וחרמים, רק הבעלים בלבד. אולם ע' בפני יהושע דנקט דתקנת השבטים הי' קודם תקנת יהושע, וביאר דהתקנה שלא יפרוס קלע, דהיינו אף על הבעלים (וכמש"כ תוס'), הי' כבר מתקנת שבטים, ולא תיקן יהושע אלא שאר השבטים יהיו מותרים לכל אדם בחכה, והאי "ובלבד" דקתני הכא אגב גררא נקטי'. וע"ע בתורת חיים מש"כ בזה (והוא ג"כ נקט כהיש"ש דתקנת יהושע הי' מעיקרא, ע"ש פירושו).

(ז) **לא נצרכה אלא ליטול הימנו צרור, אמר ר' חסדא ואפי' בשבת- ע' ברש"י** בעמוד א' (ד"ה לאחוריי) דפי' דהיינו אפי' אם ע"י נטילת צרור פורץ את הגדר, מ"מ מותר בשבת. וע' **במגן אברהם** (שי"ב, ה') שהביא מהים של שלמה (סי' מ', תקנה ז') דמותר ליטול צרור מגדר עב, שאינו ניכר כ"כ, אבל לא מגדר דק, דבכה"ג עושה נקב ודומה

(א) **ומעין היוצא מתחלה, בני העיר מסתפקין ממנו- כ' תוס' ליישב קו' מסתירה בגמ' בע"ז** דמיירי דוקא במעייין היוצא מאליו, ולא שטרח בו וחרפו. וע' **בים של שלמה** (מ', תקנה ה') שהביא מש"כ תוס' בע"ז (מז. ד"ה לא צריכא) לחלק באו"א, דדוקא ביוצא חוץ משדותיו איירי, אבל בשאין יוצאין חוץ משדותיו אין לאחרים רשות, וכ' היש"ש דשני החילוקים אמת הן (אע"פ שבאין ליישב קו' א'). עוד הביא שהרמב"ם כ' דכל ההיתר להסתפק ממנו הוא רק לאנשי אותה העיר, אבל לאנשים מעיר אחרת אין היתר להסתפק ממנו, וחולק עליו היש"ש, דיהושע תיקן לותר, וגם בגמ' אי' סתם דמסתפקין, ולא כ' מי מסתפקין.

(ב) **ומחכיין בימה של טבריא, ובלבד שלא יפרוס קלע ויעמיד את הספינה- פרש"י** דאסור לו לפרוס קלע משום דמעכב ומעמיד את הספינה. והק' התוס' רי"ד ע"ז, דהא ימה של טבריא אגם מים היא, ואינו גדול כ"כ שילכו בו מעיר לעיר בספינה. והרשב"א הק' על רש"י דלשון הגמ' לא משמע כן, דהול"ל ובלבד שלא יפרוס כדי שלא יעמיד הספינה, ועוד הול"ל ושא לא יעמיד הספינות. ולכן הביא פי' הרמב"ד דפי' שלא יפרוס קלע לצוד, ויעמיד ספינה של ציידין שנושאין בו הקלע. ובתוס' רי"ד פי' באו"א קצת, דמלבד מה דאסור לפרוש קלע, יש איסור ג"כ להעמיד שם ספינה אפי' לצוד בחכה, אלא יעמוד בארץ על שפת הים ויצוד בחכה.

(ג) **לא אמרן אלא דקה בגסה, וכו'- ע' בשטמ"ק** שהביא ב' פשטים בזה מהמאירי, בהמה דקה ביער גדול ומסובך עד להרבה, שאין ההיזק ניכר בו כ"כ (וכ' שכ"כ בר' יהונתן), וי"מ ביער גסה, שאילונתיה גסין, ויער הדקה שאילונתיה דקין, וכ' שכן הוא פי' הרמב"ם.

(ד) **כאן לאדם כאן לבהמה... ומנא ידעי'- פרש"י,** מנא ידעי' דזרעו לאדם דשרי לי' למלקט בתנאי יהושע. והק' הפני יהושע, מנלן דבאמת מותר לו ללקט, דלמא לעולם אסור

(שהרי לא אמר אלא שעשה לשם שמים, ולא שלא ידע מה עשה), ואף דלא כיוון לזלזל בכבודם, מ"מ הי' יודע שיהי' זלזול בכבודם, ולכן לכאור' צריך להיות חייב בנדוי בלא"ה. ולכן כ' לבאר דדנוהו לר' יהודה בן נקוסא לשוגג, דהיינו שהוא חשב שלא יהי' זלזול בזה, וטעה בדין, ובשוגג לא מצינו שיהי' חייב בנדוי. אולם ע' בים של שלמה (מ"א) שהבין בפרש"י שהי' רוצה לנדוהו משום יוהרא, וכ' שרש"י הבין כן משום דמשמע שלא ראה ר' יהודה בן נקוסא אותם, ולכן ע"כ הי' רוצה לנדה אותו משום יוהרא, דאם לא ראה אותם, לא הי' שייך זלזול בכבודם [ומבואר דס"ל דאם כל מעשיו הם לשם שמים, או מוכרח דלא עשה כן משום יוהרא, וא"כ אין לנדה אותו].

(א) **מפסיג ועולה מפסיג ויורד- כ' הרשב"א בשם הראב"ד דאע"ג דאמרי' דאסור להציל עצמו בממון חבירו, ה"מ בחנם שלא ליתן לו דמים, אבל ע"מ שיתן לו דמים, אין לך דבר שעומד בפני פקו"נ.** אבל הרשב"א חולק עליו, דמשמע שכל תקנות אלו בלא נתינת דמים הם, שע"מ כן הנחיל יהושע את הארץ, ואם בדמים, ל"ל תקנת יהושע כלל, בלא תקנה נמי הדין כן שמציל עצמו ונותן הדמים. גם כל התקנות שצריכין ליתן הדמים אמרי' כן בפירוש, וכדאי' להלן בהעמוד. וכבר הק' הראב"ד עצמו כן בחי' שנדפסו בסוף המס', וכ' דמה שתיקן יהושע הוא דמותר אפי' שלא בפני הבעלים, אבל בלא תקנת יהושע לא הי' מותר אלא בפני הבעלים [וצ"ע, דמשמע שם דאף במקום פקו"נ כן, ממה שהק' בהמשך ממעשה דרוד, וצ"ע, האם בפקו"נ מותר רק בפניו, וצ"ע].

(ב) **ומת מצוה קנה מקומו, ורמינהי וכו'- כ' החזון איש (ב"ק י"ח, י"ד) דתקנת יהושע דמת מצוה קנה מקומו יש לפרש בב' אופנים. א) שאין קפידא שיהא נקבר במקום שנמצא דוקא, אלא אחרי שהוא נמצא במקום שאין להמוצאו מסייעים בקבורתו, ואם לא נפקיר את השדות הקרובות לקבורתו לפעמים ישאר מוטל בבזיון, שיכבד על המוצאו להוליכו לבית הקברות, א"כ הפקירו כל השדות לקבורתו, ורשות ביד מוצאו לקוברו בכל מקום שימצא אותו. ועפ"ז שפיר יש להבין מה דאי' בגמ' כאן דאם מצאו בסרטיא מפנהו, שאין לקוברו שם וע"י כן להכשיל את הרבים,**

לסותר. אולם הביא עוד מהטור (חו"מ רע"ד) דמשמע דמותר רק לטול צרור מן השדה, ולא מן הגדר, וכן דייק מהרי"ף והרמב"ם. וכ' המחצית השקל שם דצ"ל דהיש"ש גרס בסוגיין דיטול הימנו צרור, לשון זכר, דהיינו מהגדר, אבל הטור ודעימי' גרסי הימנה, דמשמע רק מהשדה, ולא מהגדר.

(ח) **לא נצרכה אלא ליטול הימנו צרור, וכו'- לכאור' ק"ק, הרי לשון הגמ' "לא נצרכה" משמע שאין חידוש אלא בזה, והלא לכאור' יש חידוש בהא גופא שדמותר לו לפנות בשדה חבירו שיש בו כרכום. וע' ביד דוד שכ' דודאי בשדה עצמו ליכא היזק כ"כ, ואפי' במלאה כרכום, דאפשר לפנות סמוך לגדר שלא היו זורעין, ורק משום פריצת הגדר (לפי פי' רש"י) היו צריכין להתנות, דאף דשדה כרכום הוא, ובעי שמירה יתירה, מ"מ מותר ליטול צרור לקנח עצמו.**

(ט) **א"ל, תנאין שהתנה יהושע אפי' בכבל, א"ל שאני אומר אפי' בחוצה לארץ- ע' במשנת יעבץ (חו"מ ל', ו') דכ' לחקור בכל תנאי יהושע, האם הוו דינים בדיני חלוקת הארץ, דהיינו דכשחלק הארץ החלוקה הי' בשויר, דהיינו דכ"א יש לו הזכותים בחלוקת חבירו לגבי דברים אלו שהתנה יהושע. או דלמא אי"ז דין בחלוקת הארץ, אלא הי' מכח הפקר ב"ד הפקר. וכ' דלכאור' זה תלוי במח' אמוראים כאן, דלפי ר' יהודה דאין נוהגין בכבל, היינו משום דכל דינים אלו דינים הם בחלוקת הארץ, ולכן בכבל לא שייך. אבל שמואל ס"ל דנוהג אפי' בחו"ל, דס"ל דאי"ז דין בחלוקת הארץ דוקא, אלא משום הפקר ב"ד הפקר, וא"כ כל מקום שיש ישוב של ישראל יש לתקן כן.**

(י) **אי לא יהודה בן נקוסא את, גזרתינהו לשקן וכו'- הק' בשו"ת רד"ך (בית כ"ב, חדר ה'), מעיקרא מאי קסבר ולבסוף מאי קסבר. דאם סבר לנדוהו משום יוהרא, ולבסוף לא נדוהו משום דלאו משום יוהרא הי', הרי לא מנה הרמב"ם יוהרא שהוא א' מן הדברים שמנדים אותו עליהם. ואי משום שהוא מזלזל בכבודם, א"כ למה באמת לא נדוהו, הרי לכאור' יהודה בן נקוסא עשה בכוונה**

אלא יקברנו במקום שאינו מקומו ממש. ב) שתקנו שיקברנו דוקא באותו מקום, שאם יהא רשאי לקוברו במקום אחר, לפעמים ירצה המוצאו להוליכו לבית הקברות, ואחרי שאין לו עוזרים, עלול שילאה וישתהה בדרך, וכן יבואו שכנים לידי קטטות. ולכן הטיל חובה שיהא נקבר במקומו ממש. ולשון מת מצוה קנה מקומו משמע דחובה הוא לקוברו במקומו ממש. ולפ"ז, הדין נותן שאם נמצא במקום שא"א לקוברו באותו מקום ממש, יהי' נתבטל תקנת יהושע, ואין למוצאו רשות לקוברו בשדה של אחרים, וזהו קו' הגמ' ורמינהו וכו', דבברייתא מבואר ששייך תקנה אף אם לא יהי' נקבר במקומו ממש. והתירוצ' הוא דאף דעיקר התקנה הוא שיקנה מקומו ממש, מ"מ בכלל תקנתם הוא שאם אין מקום הנמצא ראוי לקבורה, מקום הסמוך לו הראוי לקבורה נקרא מקומו, ואינו רשאי להוליכו למקום אחר.

ג) **מת מצוה קונה מקומו בזמן הזה - כ' הים של שלמה** (מ"א, תקנה י'), "ואין לתמוה על זה שנוהגין עכשיו, היכא שמוציאין הרוג... מביאין אותו לבית הקברות, אפי' כמה מילין... אפשר היינו משום דעכשיו כל השדות הן של גוים, ולא חל עליה תקנה דיהושע. ואפי' בא"י, עכשיו שאין לנו רשות, ואם יודע לגוים יפנוהו. ואפי' נודמן בשדה של ישראל, מ"מ דלמא למחר יקח המלך או הגוי השדה מידו, וכו'".